

PASTATO KLAIPĖDOJE, H.MANTO G. 21, ISTORINIAI DUOMENYS.

Parengta pagal J.Tatorio mokslinių tyrimų firmos „PRAEITIS“ istorinius – urbanistinius tyrimus „Klaipėdos viešoji I.Simonaitytės biblioteka ir aplinkinė jos teritorija“. Klaipėda, 1992.

Klaipėdos Naujamiesčio istorinė urbanistinė raida.

Iki XIX a. vidurio Klaipėdos administracinis centras buvo Senamiestis. Dešinėje Danės pusėje buvo ganyklos ir pievos, miestelėnų dirbamos žemės laukai. Sodybos daugiausiai buvo išsimėčiusios padrikai, kai kurios buvo šalia kelio į Liepoją (dab. H.Manto gatvė), šalia dabartinės Liepų gatvės pradžios. Tačiau visas sodybas sugriovė arba sudegino per 1678 m. ir septynerių metų karus. XVIII a. antroje pusėje – XIX a. šį rajoną pradėta užstatyti planingiau. Per Septynerių metų karą (1856 – 1863) dabartinės S.Daukanto gatvės vietoje buvo supilti gynybiniai pylimai – retrašementai. Jie ir buvo riba, iki kurios buvo miesto statyboms skirta teritorija.

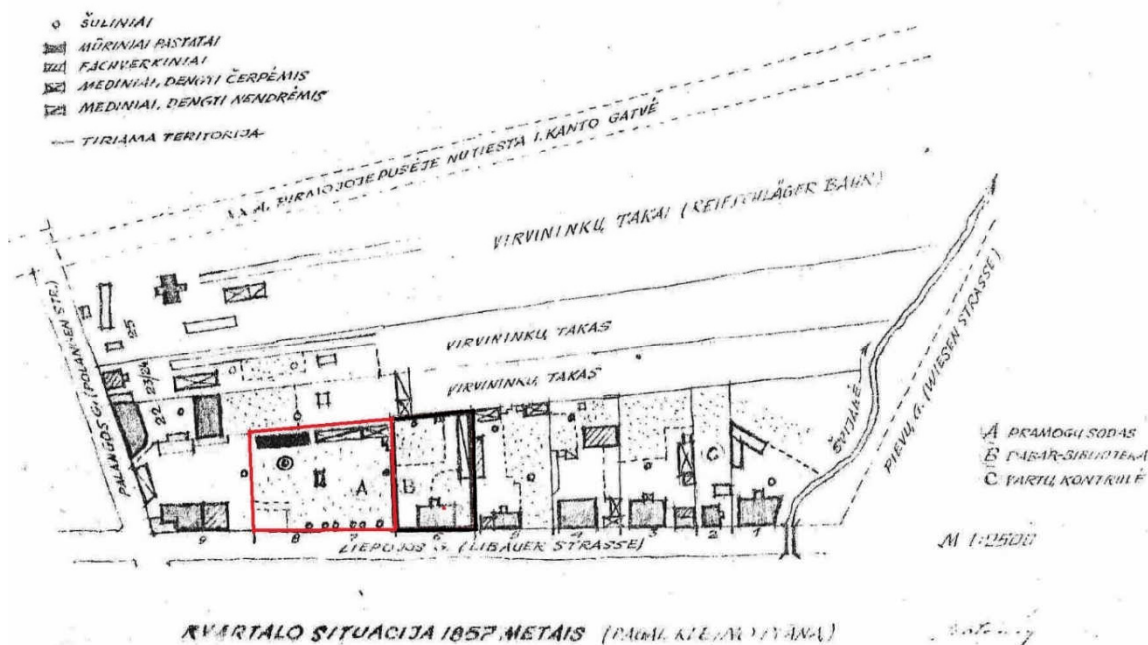
XIX a. pradžioje vyriausybė skyrė miestiečių statyboms naują teritoriją nuo minėtų šansų iki dabartinės J.Janonio gatvės pradžios. Šis rajonas pavadintas karaliaus Vilhelmo vardu – **Vilhelmštatu**. Retrašementų vietoje suplanuota dabartinė S.Daukanto gatvė. Šis rajonas užstatytas XIX a. pirmoje pusėje, tačiau namai buvo perstatomi, rekonstruojami.

Gerokai pakeitė miestą 1854 metų gaisras, kurio metu sudegė dauguma senamiesčio namų. Viena po kitos administracinės įstaigos kėlėsi į dešiniąją Danės pusę, kur klostėsi naujas administracinis ir kultūros – švietimo centras. Dešiniąją Danės pusę pradėta vadinti Naujamiesčiu, kuris XX a. pirmoje pusėje jau buvo virtęs Klaipėdos mokslo ir kultūros centru.

Kvartalo raida

Kvartalas, apribotas H.Manto, I.Kanto, S.Daukanto ir J.Janonio gatvių, ėmė formotis XIX a. pradžioje ir galutinai susiformavo XX a. pirmoje pusėje. Seniausia iš kvartalą ribojančių gatvių – H.Manto gatvė. XVIII amžiuje vadinta Ilgąja gatve, o XIX a. pervadinta į Liepojos (Libauerstrasse).

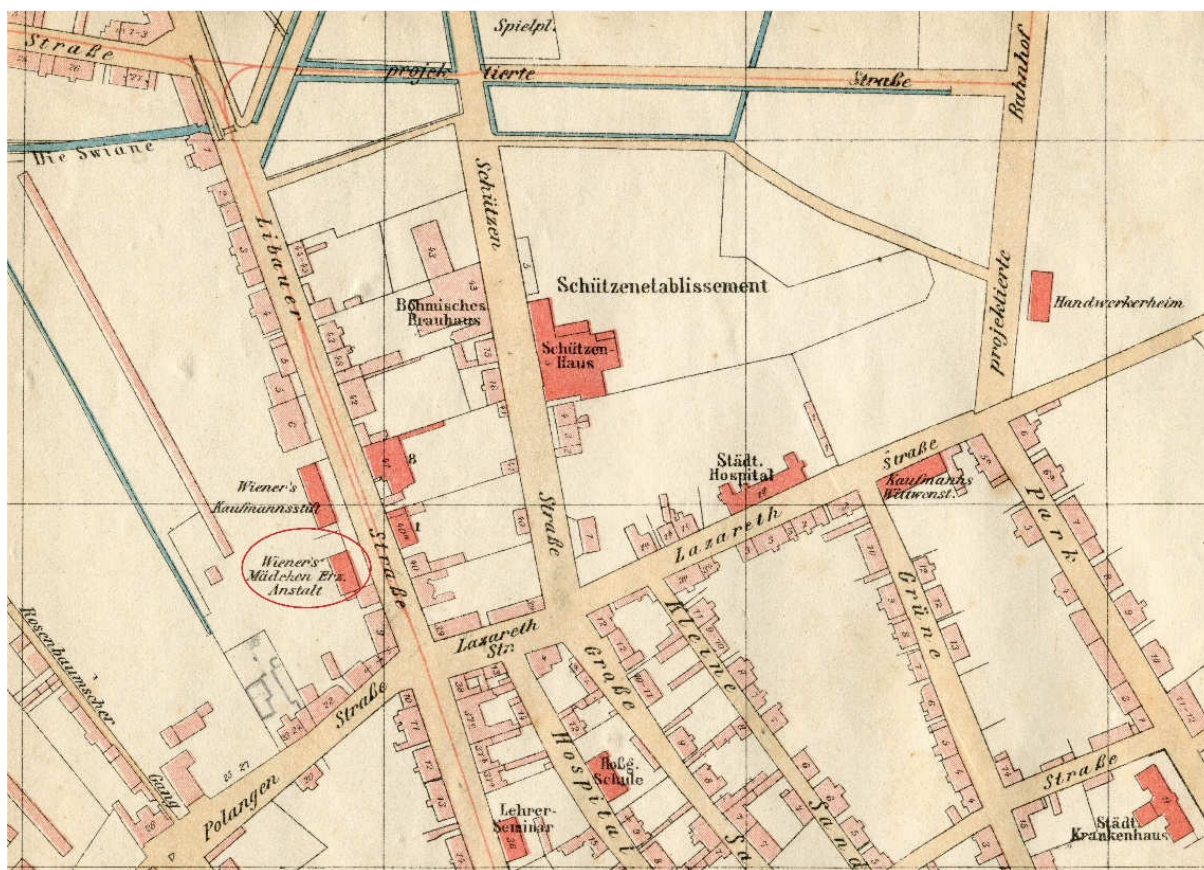
Pagal administracinę priklausomybę kvartalas, kuriame stovi dab. H.Manto g. 21 pastatas, priklausė dalinai miestui ir dalinai Vitei. Mat Vitė, privilegijuotas priemiestis, iki XIX a. vidurio užėmė didelę pamario teritoriją ir šioje vietoje priartėjo prie H.Manto gatvės (buv. Liepojos g.). Sklypų eilė, išsidėsčiusi palei šią gatvę, priklausė miestui, o virvių – lynų dirbtuvės jau įėjo į Vitės valdas. Tik XIX a. viduryje šios žemės buvo sujungtos.

XIX a. antroje pusėje dab. H.Manto Nr. 25 valdą nupirko pirklys J.G.Gerlach. Gerlachai buvo vieni turtingiausių miško medžiagos pirklių Klaipėdoje. Po jo mirties valda atiteko vienam iš sūnų – Herman Gerlach. Senasis, iš tėvo paveldėtas namas prie gatvės buvo nugriautas (galima ir gaisro prielaida) ir, kiek patraukus į sklypo gilumą, pastatytas naujas reprezentacinis pastatas – rezidencija.

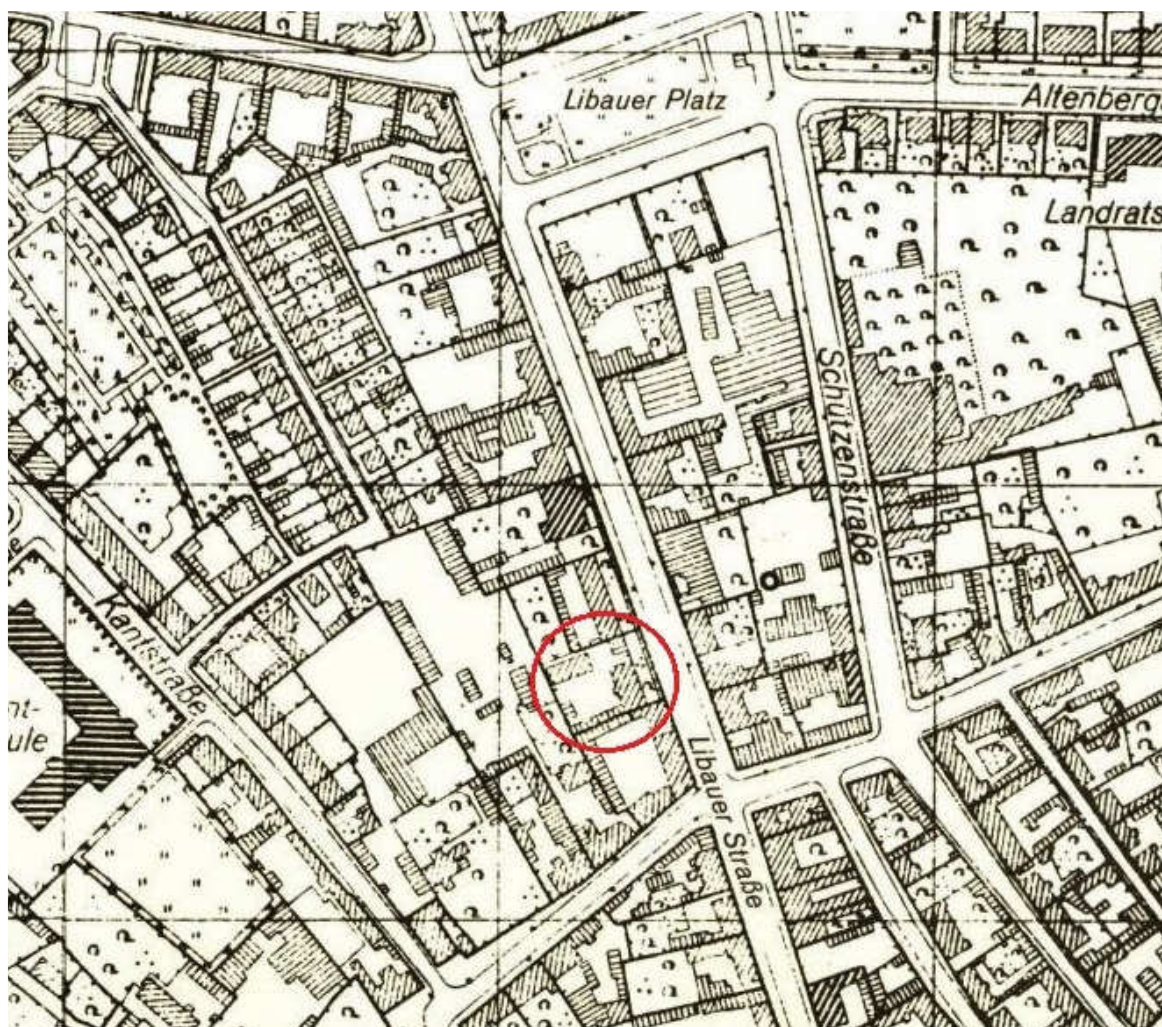
Kaip rodo XIX a. vidurio planai ir adresų knygos, net trys gretimi sklypai priklausė vienam savininkui – pirkliui E.G.Augustin. Šis pirklys savo name negyveno, bet patalpas nuomavo. Plane matyti, kad du sklypai (dab. H.Manto Nr. 23, 21) buvo paversti miesto pramogų – poilsio sodu. Sodo gilumoje stovėjo trys statiniai. Viename iš jų, mūriniame, matyt veikė restoranas, davęs savininkui nemažai pelno. Kiti du statiniai buvo mediniai. Prie restorano buvo įrengtas apvalus baseinas, o viduryje – orkestrinė. Tokie poilsio – pramogų sodai XIX amžiuje buvo itin populiarūs miestuose. Pastatuose prie sankryžos buvo įsikūrusi savininko Augustin firmos kontora.

XIX a. antroje pusėje poilsio – pramogų sodas buvo panaikintas, jo vietoje suplanuoti du atskiri sklypai. Ant vieno jų (**dab. Nr. 21**) buvo išmūryta iš raudonų plytų mergaičių prieglauda - mokykla¹ (*Wiener's Mädchen Erz. Anstalt*). Statybai panaudotos lėšos iš vadinamojo Wiener fondo. **1865** metais ši mokykla pradėjo veikti. Iš pradžių joje mokėsi dešimt mergaičių, o neužilgo šis skaičius gerokai padidėjo.

1903 metų Klaipėdos miesto plano fragmentas

¹ Sembritzki j. Memel im neunzehnten Jahrhundert. Memel, 1902.s.117.

1942 metų Klaipėdos miesto plano fragmentas

XIX a. pabaigoje - XX a. pirmoje pusėje prieglaudoje – mokykloje gyveno ir mokėsi mergaitės. Pastatas buvo dviaukštis, iš raudonų plytų, jo centrą paryškino rizalitas su trikampiu frontonu. Prie pastato buvo priderinta raudonų netinkuotų plytų tvora. Komplekse jautėsi neogotikos (keturlapiai motyvai, išmūryti iš fasoninių keraminių detalių) ir neoklasicizmo stilių įtaka.

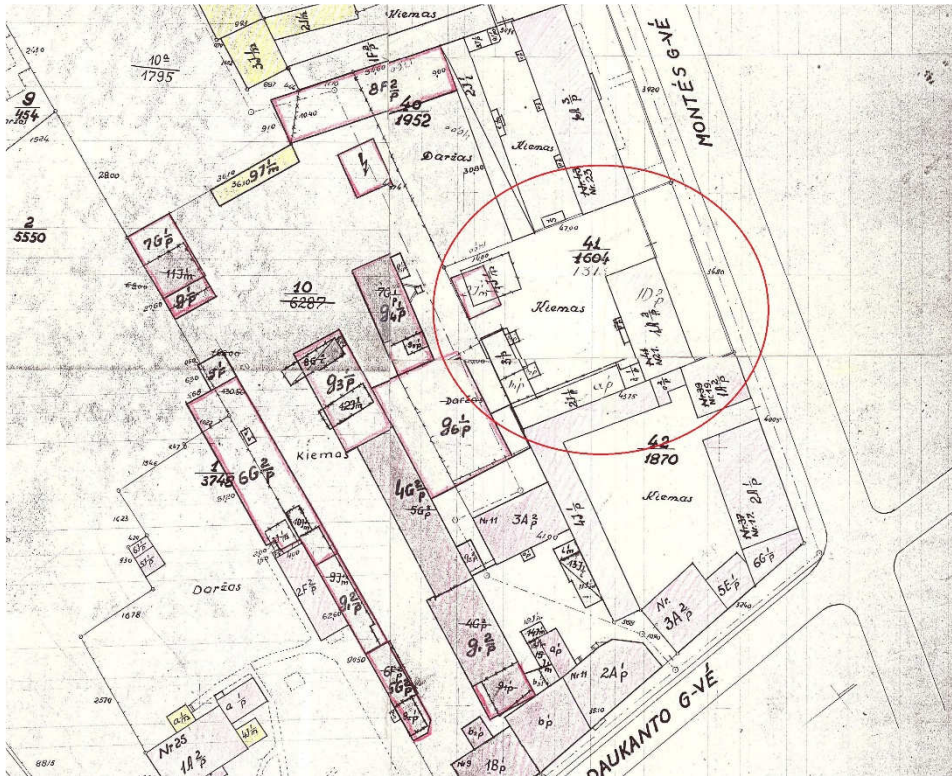
Beveik tuo pačiu metu (baigta 1863 metais) tarp prieglaudos ir Gerlacho namo buvo pastatyta dviaukštė mūrinė pirklių prieglauda. Tarpukaryje šioje prieglaudoje gyveno labiau pasiturintys seneliai.

Pokariu pastatas buvo nacionalizuotas, jame veikė gydymo įstaiga.

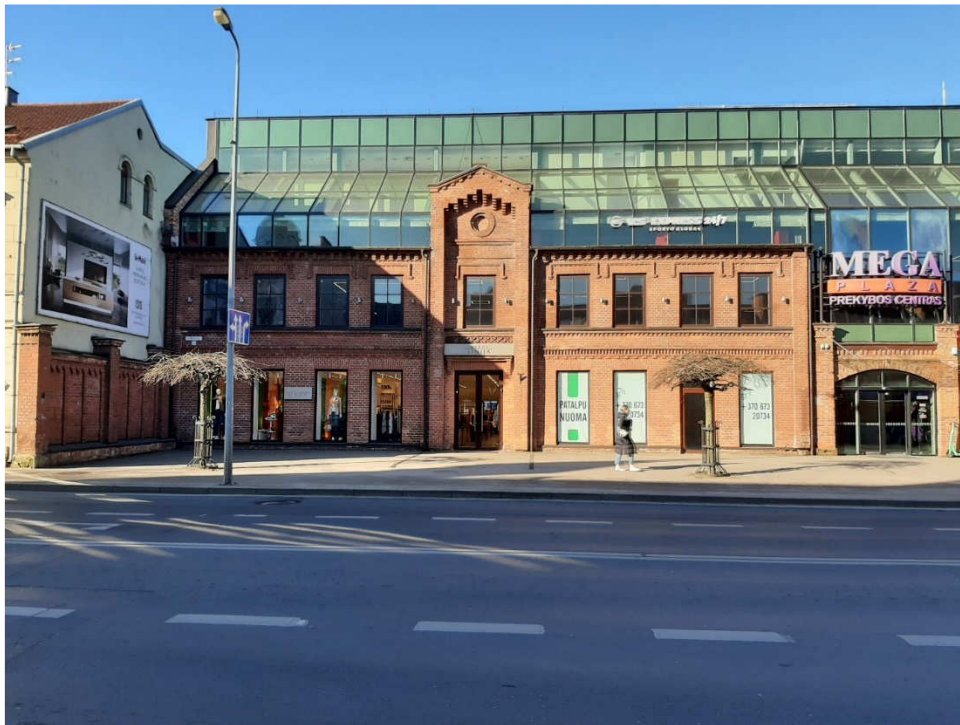
Pastato H.Manto g. Nr. 21 rekonstravimo darbai

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, pastatas buvo parduotas, jo savininku tapo Kletos grupės bendrovė UAB „Kletos prekyba“. 1864 metais statytas pastatas buvo rekonstruotas, jo vietoje pastatytas naujas prekybos centras Mega Plaza, kuris lankytojams duris atvėrė jau 2003 metų lapkričio mėnesį.

Kaip buvo rašoma prekybos centro reklaminiame buklete, <...įgyvendindama šį projektą, UAB „Kletos prekyba“ siekė sukurti modernų, patrauklų prekybos centrą, kuris tuo pačiu išlaikytų ir stiprintų vientisą senamiesčio stilių. Todėl buvo išsaugotas į Herkaus Manto gatvę atsiveriantis, didelę kultūrinę vertę turintis pastato fasadas, būdingas XIX amžiaus Klaipėdos miesto prieglaudų ir ligoninių pastatų architektūrai. Siekiant suderinti atskirų šimtmečių architektūros detales, išlikęs buvusio dviaukščio raudonų plytų namo fasadas buvo paryškintas rizalitu su trikampiu frontonu bei moderniomis paradinėmis durimis....>.

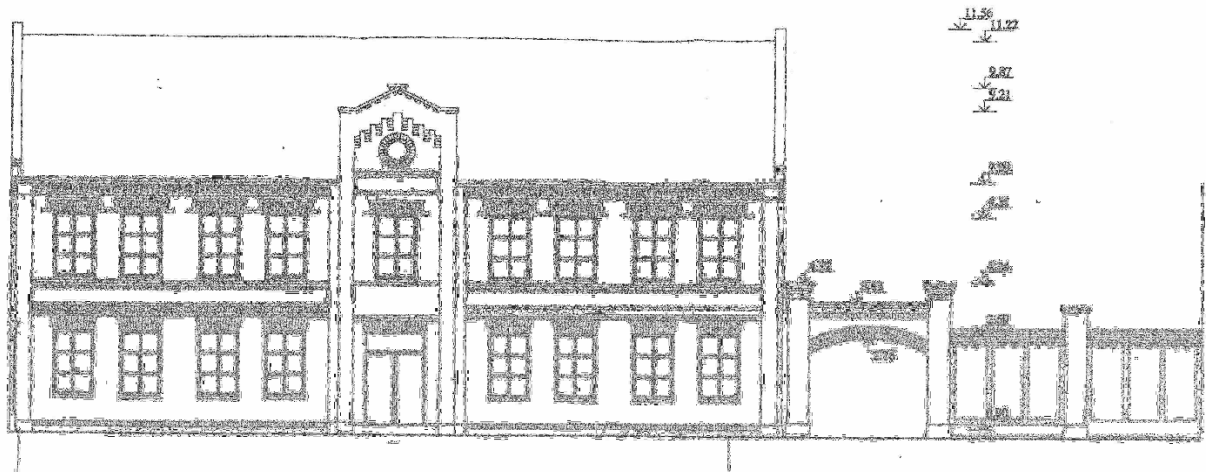
1948 metų
kvartalo plano
fragmentas

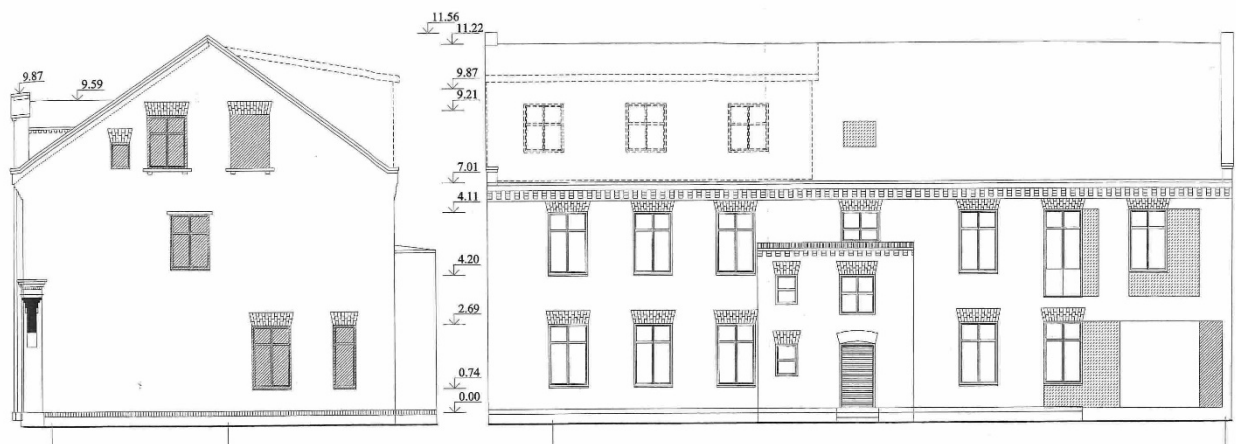
Pastato H.Manto g. 21
vaizdas 2022 metais.

Objekto architektūrinė ir fizinės būklės charakteristika.

XIX a. pabaigoje - XX a. pirmoje pusėje prieglaudoje – mokykloje gyveno ir mokėsi mergaitės. Pastatas buvo dviaukštis, iš raudonų plytų, jo centrą paryškino rizalitas su trikampiu frontonu. Prie pastato buvo priderinta raudonų netinkuotų plytų tvora. Komplekse jautėsi neogotikos (keturlapiai motyvai, išmūryti iš fasoninių keraminių detalių) ir neoklasicizmo stilių įtaka.

Pastato H.Manto g. 21 gatvės fasadas 2003 metais, iki pastato rekonstravimo (Pastato H.Manto g. 21 rekonstrukcija – išplėtimas, įrengiant prekybos centrą. Fasado ardymo – mūrijimo kartograma. R.Ato individuali įmonė, 2003 m).

Pastato H.Manto g. 21 galinis ir kiemo fasadai 2003 metais, iki pastato rekonstravimo (Pastato H.Manto g. 21 rekonstrukcija – išplėtimas, įrengiant prekybos centrą. Fasado ardymo – mūrijimo kartograma. R.Ato individuali įmonė, 2003 m).

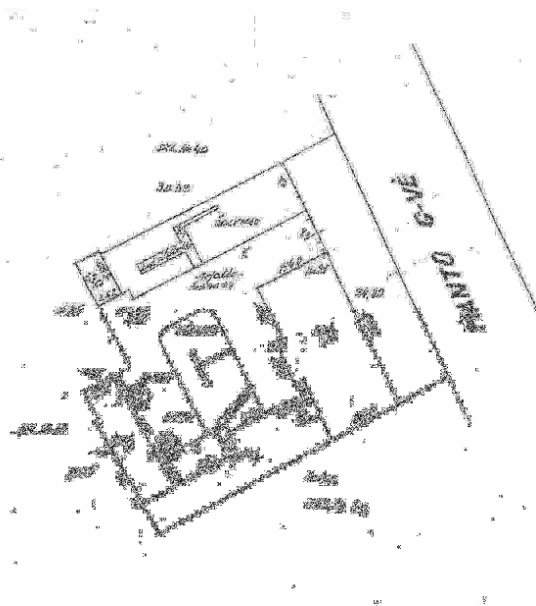

Išlikusi Albino Stubros istorinė nuotrauka (*Dermatologijos poliklinika 41a_1980_10_019*), publikuota VŠĮ Klaipėdis tinklalapyje. Dešinėje pusėje matyti dab. pastato H.Manto g. 21 fragmentas.

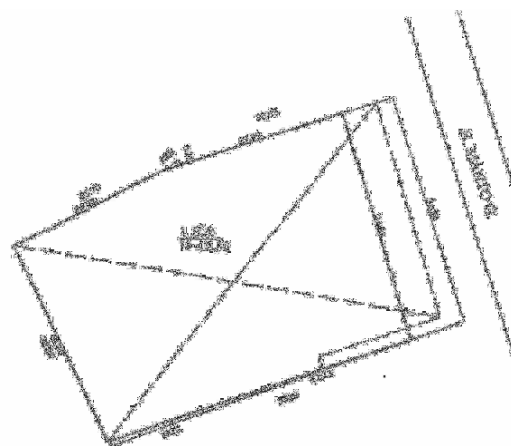
Pastatą privatizavus, kaip jau buvo minėta, jo vietoje 2003 metais pastatytas naujas prekybos centras Mega Plaza.

Pastatas buvo nugriautas, tačiau išsaugotas senojo pastato gatvės fasadas, įkomponuojant išsaugotą pastato fragmentą naujai pastatyto pastato stiklinio fasado plokštumoje.

Pirminis rekonstravimo projektas buvo nuosaikesnis, buvo planuojama palikti istorinio pastato tūrį, įrengiant vidinį kiemelį, naują pastato dalį statyti kiemo gilumo. Vėliau projekto sprendiniai buvo pakeisti, sklype pastatytas prekybinis centras, kurio gatvės fasado stiklo plokštumoje įkomponuotas raudonų keraminių plytų istorinio pastato fasadas. Pirmo aukšto fasado langai buvo padidinti, įrengiant vitrinas.

1975 m. statinių išdėstymo sklype planas

2009 m. statinių išdėstymo sklype planas

Apie šį objektą pateikiama informacija tinklalapyje <http://Archmap.lt> :
Architektų kompanija : „A TEAM ROJECTS“, architektai Ramūnas Atas, Vaida Atienė, Tadas Sviderskas
<...Paslaugų ir prekybos centras įkurtas rekonstravus ir išplėtus XIX a. antroje pusėje pastatytą, buvusios mergaičių prieglaudos su mokykla, pastatą. Herkaus Manto gatvės statybos linija liko nepakitusi. Rekonstrukcijos metu išsaugotas buvusio istorinio pastato raudonų plytų fasadas. Nuosaikus naujo ir seno derinys pastato pagrindiniame gatvės fasade įprasmintas pasinaudojus kontrasto ir minimalistinės architektūros principais. Siekiant išryškinti išlikusį kultūros vertybės fragmentą, naujai statoma dalis statyta iš stiklo, fasadai – ramaus metrinio dalijimo. Suformuotas vientisas stiklinis tūris, neturintis ribos tarp sienų ir stogo, kuriame jautriai „jėrimintas“ didelę architektūrinę vertę turintis senasis, dviejų aukštų, raudonų plytų fasadas....>.

Arch. Margarita Ramanauskienė